

A helynevek antropológiai nyelvészeti szempontból

1. A helynevek vizsgálata az antropológiai nyelvészetben

Az antropológiai nyelvészet egyik feladata a nyelvek életének (változásainak) dokumentálása és összevető, az általánost (általánosíthatót) és az egyedit megragadó bemutatása (vö. Balázs-Takács 2008). Most csak egyetlen névtani terület, a helynevek életének néhány mai, csak részlegesen megfigyelt, illetve le nem írt jelenségét mutatom be a magyarázat igényével, bár nem teljes értékűen. A helynevek vizsgálata, különösen a helynevek antropológiájának vagy pragmatikájának („a névvel élésnek”) a megfigyelése fontos nyelvészeti törvényszerűségek levonására ad lehetőséget. Egyúttal érdekes kapcsolódási pontokat kínál az antropológiai nyelvészet, a nyelvészeti pragmatika, a szemiotika és a névtan számára.

A helynevek (tájnevek) névélettani kérdéseit főként nyelvtörténeti és nyelvjárástani szempontból Juhász Dezső (1988) kismonográfiája tárgyalja. Dolgozatom további adalékokat, mai (részben saját gyűjtésű, friss) adatokat szolgáltat az ottani kitűnő tipológiához és történeti okfejtésekhez. Egy-egy részterületet korábban külön is kidolgoztam. Ilyen volt a kenunevekről (Balázs 1993), a helynévrövidülésekről (Balázs 1997), a barlangnevekről (Balázs 2001), a politikai nyelvhasználatról (azon belül például a helynévváltoztatásokról) stb. írt tanulmányom (Balázs 2006a), valamint a toponíma-verseket bemutató ismertetésem (Balázs 2006b).¹

¹ Elhangzott a VI. Magyar névtudományi konferencián (Balatonszárszó, 2007. június 22.).

2. A helynévadás motivációi

A helynévadás alapvető motivációi univerzálisak, de földrajzi területlenként, társadalmanként, koronként eltérő módon és arányban reprezentálódnak. Nyilvánvalóan szoros összefüggés van a földrajzi környezet (tér) és az azt uraló embercsoport (horda, állattartó, földművelő közösségek, falusiak, városiak) között, s ez a topográfiai kapcsolat toponímiai következményekkel jár.

Miért születtek és születnek, hogy élnek a helynevek? A helynév létrehozásának alapvető motivációja: tájékozódás, eligazodás szempontjából a tér strukturálása. Fontos kognitív szempont-ról van szó: hiszen az eligazodás minták alapján történik, és a túlélést szolgálja. Egy adott tájon az emberi közösség gyarapodása, cseréje, esetleg csökkenése nyilvánvalóan nyomot hagy a helynév-anyagon.

A helynévadás másik fontos motivációja: a tér humanizálása (kisajátítása), amely etológiai előzményekkel is magyarázható: a vadászterület (revír) körülhatárolása. Ugyancsak fontos, de már alapvetően emberi motiváció: az ürességtől (megnevezetlenségtől) való félelem (a horror vacui). Ez voltaképpen az előző motivációk megfordítása: vagyis eleinte nyilvánvalóan (in situ nascendi) vannak a jeltelen, megnevezetlen területek, amelyek bizonytalanságot, idegenséget, az eltévedés lehetőségét (lásd a mesék nagy sötét erdősegeit) rejtik magukban. Ezeket a „meghódítás” folyamatban el kell nevezni, s attól kezdve már nem idegenek, hanem ismerősek, a nevek segítik a tájékozódást.

A helynévadás motiváció között tarthatjuk számon a jelhagyás ösztönét, amely ugyancsak összekapcsolódhat a humanizálással vagy a horror vacuitól (ürességtől való félelem) való megszabadulással. De magában rejthet művészi, alkotói (jelen esetben nyelvi kreativitást mozgásba hozó) funkciókat.

A helynévadás újabb motivációi ragadhatók meg az átnevezésekben: hatalmi manipuláció, avagy éppen „ellenhatalmi”, ellenkulturális motiváció, lázadás az adott kultúra névhagyománya ellen. Valamennyire bőven kínálnak példát a 20. századi magyar történelemben megfigyelhető helynévváltoztatások.

3. A helynévadás további antropológiai szempontjai

A helynévadás vizsgálatában különösen a következő antropológiai nyelvészeti kérdéseket, problémákat fogalmazhatjuk meg, amelyre dolgozatomban is igyekszem válaszolni: 1. Hol, miként ragadhatók meg (napjainkban, recens anyagon) az első, spontán névadás indítékai? 2. Mi az oka egy név változatlanságának, mi lehet az oka egy másik név változékonyságának? 3. Milyen folklorisztikus-hétköznapi-művészi törekvések, az egyes kulturális szintek között milyen mozgások figyelhetők meg a névhasználatban?

A helynévadás motivációi – ahogy azt már az előzőek is sugallják – összekapcsolódnak, egymásba folynak. Vegyünk egy példát a többféle motiváció együttállására:

- (1) *Nagyfa galeri* (Tabán, Váralja) [a nagy fáról elnevezett galeri; a *Nagyfa* ebben a kontextusban: helynév, a *Nagyfa galeri*: csoportnév]

A *Nagyfa* az 1960-as évek Budapestjén, a Tabánban, a Váralján kitüntetett találkozóhelye volt a budapesti hippiknek (beatnikeknek). A *Nagyfa* nevet (amely egy egyszerű minőségjelzős szerkezetből lett helynévvé) nyilván a táji adottságot (ti. volt ott egy fa, amely kiemelkedett a többi közül) figyelembe véve adta a csoport (galeri, gang). Csörsz István (1983: 335) szociográfiában örökíti meg a galerit, a helyet: „A Nagyfa környékén időnként több száz ember is összejött. Ezt egy kalap alá vették, hogy a Nagyfa galeri. Ugye nem engedtek be egy koncertre, és ha az embernek egy

kedvenc együttese játszott, hát kénytelen volt főntről nézni. A Nagyfa volt a legmagasabb pont az Ifjúsági Park felett, és innen néztük. Ebből aztán alakultak kisebb csoportok, mint amilyen a miénk is volt, és még számos csoport alakult, akik egyébként írogattak, verseztek, énekeltek...”

A névadással végrehajtották az addig (számukra) osztatlan tér alapvető strukturálását, ugyanis kiemelték belőle a számukra fontos, megkülönböztetendő helyeemet. Egyúttal ez a folyamat a tér humanizálása is volt, hiszen a *Nagyfa* → *Nagyfa* ettől a gesztustól és időponttól kezdve a közösség egyik jelképévé vált. Ilyen szempontból tehát a jelhagyás (jelteremtés) is lejátszódott. A névadást fölfoghatjuk úgy is, mint a horror vacuitól való félelem elleni lépést: hiszen mennyivel bonyolultabb, félrevezetőbb körülmény a találkozózóhelyet, mint konkrétan megnevezni. A *Nagyfa* névadás fölfogható „ellenkulturális” lépésnek is, a *Nagyfa galeri* megnevezés pedig hatalmi manipulációnak (hiszen a galeri az 1960-as években, de ma is a bűnszervezetet idézi fel, s ezzel tagjait társadalmilag megkülönbözteti, a perifériára utalja).

Érdeemes megfigyelni, hogy a *Nagyfa* és a *Nagyfa galeri* megnevezés alig egy évtized elmúltával eltűnt. Egy szimbólummá növelt név maradt csak, némi szociográfiai-irodalmi leképeződéssel, jelképe az 1960-as évek magyarországi hippimozgalmának. Évtizedek óta senki nem használja, kihalt.

A *Nagyfa* (állandósulva, ezért egybeírva) tulajdonnév a magyar helynévadásban, hagyományosan is előfordul. Az FNEsz. (1988, II/184) szerint: a Holt-Tisza kanyara által körülvevett külterületi lakott hely a Szegedhez csatolt Algyő határában. Teljesen világosan etimologizálható: egy terébélyes, magányos fa lehetett a névadás indítéka.

A hasonló névadásra (névadásminta) további példákat idézhetünk: *Háromfa*, *Zöldfa* (tipikus vendéglőnév).

4. A megvizsgálandó helynévtípusok

Amint már a *Nagyfa* esetében is látható, az antropológiai nyelvészet etnográfiai ihletettsége folytán elsősorban a nem hivatalos helynevek iránt érdeklődik, hiszen ezekben közösségi mozzanat lappang. A következő helynév-jellemzőket vonom vizsgálat alá: 1. helynévcsoportok (több hely közös neve), 2. rövidüléssel névadás (névtorzítás), 3. alakváltozatok létrejötte (névtorzítás), 4. új névadás, 5. népetimológias megfontolások, 6. nevek átköltése (toponimiaköltészet).

4.1. Helynévcsoportok. Juhász Dezső tipológiájában a műveltségi nevek között szerepelnek, és összefoglaló nevet viselnek (Juhász 1988: 28). A helynévcsoport több helynév fölrendelt, összefoglaló, átfogó megnevezése. Hagyományosan, a népi tájmegnevezésekben is előfordul. Például: *Hétfalu* (németül *Siebendörfen*, románul *Sapte sate*), amely további alhelynévcsoportokra is bomlik: *Négyfalu* és *Háromfalu*. A *Hétfalu* Barcaság délkeleti szegletében, Brassótól keletre a Kárpátok lábánál fekvő hét település együttes neve. A Brassóhoz közelebb eső *Négyfalu* (Bácsfalu, Türkös, Csernátfalu, Hosszúfalu) ma már egybeépült. A távolabbi *Háromfalu* különálló település. (Kósa-Filep 1983: 116). További ilyen (hagyományos) megnevezés a *Háromváros*, Kecskemét, Nagykőrös és Cegléd közös neve. Mint monográfusa, Novák László (1986: 7) írja: „A »három város« elnevezés nem önkényes... a XIV. században említik először így együtt, amikor Cegléd földesurát, a Clarissa (Klára) apácarendet 1368-ban birtokba helyezték. A »három város« megnevezés (»trium oppidorum seu villarum«) ekkor még csak a helységek egymáshoz való közelségére mutat, de a később évszázadokban mélyebb gyökerűvé vált: sorsközösséget, egymásrautaltságot is jelentett. Ez a jellegzetes állapot a török hódoltság korában vált egyértelművé.”

A hagyományos összefoglaló formákon túl az elmúlt időkben további nevek jöttek létre: *Aranyháromszög* (Sopron és környéke), *Bermuda-háromszög* (Kiskunhalas, Kecel, Soltvadkert), *Tátika régió* (Sümege körüli 16 település összefogása), *Három föld szövetsége* (Karcag, Püspökkládány, Nádudvar–Sárrét, Hajdúság, Nagykunság).

Ezek a nevek kétségtelenül hasonlítanak Juhász Dezső (1988: 28) tipológiájában az úgynevezett eseményekre utaló tájnevekre. Egyesek eredetét tekintve irodalmi neveknek is nevezhetnénk őket. Például ilyen a *Viharsarok* (Féja Géza könyvének címéből), illetve ennek „ellenpontjaként” a *Kultúrsarok* (a történeti Sopon vármegye, Soproni Elek könyvcíméből, vö. Juhász 1988: 87).

A mai hivatalos helynévcsoportok létrehozása mögött a településpolitika, a területi összefogás, az elnyerhető regionális pályázatok igénye és természetesen a PR, az idegenforgalmi vonzerő növelése munkál. A nem hivatalos helynévcsoportok (pl. *Bermuda-háromszög*) névadási motivációja a humanizálás, eszköze az ironia.

4.2. A rövidüléssel névadás (névtorzítás) voltaképpen detrakció (vagyis kihagyás, csökkentés), és gyakorlati oka lehet sok bonyolult, összetett név, illetve a beszédbeli ökonómia. Számos, a retorikában külön néven nevezett formája van a rövidítéseknek. A nemzetközi példák között elsőként Amsterdam egészen közkeletű *A'dam* nevét hozom példának. A jelenség retorikai neve szinkopé: a szó belsejéből kihagyott egy vagy több elemet jelenti. A magyar nyelvben hasonló eset: *Egom* (Esztergom), *Zeg*, *Zaszeg* (Zalaegerszeg), *Móvár* (Mosonmagyaróvár). Igen gyakori eljárás az apokopé, a szó végének elhagyása (levágása): *Nyíregy* (Nyíregyháza), *Balmaz* (Balmazújváros), *Kisúj* (Kisújszállás). Voltaképpen alig találtunk példát a fordítottjára, az aferézisre (a szó elejének elhagyására): *Újhely* (Újhely, Sátoraljaújhely). A rövidüléssel formák sokszor továbbképzéssel kapcsolódnak: *Kecskő* (Kecskemét), *Szombihely* (Szombathely), *Zami* (Zamárdi). Bonyolult és nem egészen világos módon rövidült a Széll Kálmán tér (ma: Moszkva tér) *Kalef* formává.

A rövidüléssel névadásban az elmúlt évtizedekben erősödött meg jelentősen a betűszavak száma. Néhány újabb betűszavas hely-, illetve intézménynév: *BAH-csomópont* (Budaörsi út–Alkotás utca–Hegyalja út), *Pecsa* (Petőfi Csarnok), *Köki* (Köbánya–Kispest), *Műpa* (Művészetek Palotája), *Lumú* (Ludvig Múzeum), *Szépmű* (Szépművészeti Múzeum), *Csótó* (Csónakázó-tó, Szombathely), *Hemo* (Helyőrségi Művelődési Otthon, Szombathely), *Picsa* (Piliscsaba), *Pivővá* (Pilisvörösvár), *Zépé/Zőpa* (Zöld Pardon – szórakozóhely, Budapest).²

4.3. A névtorzítással létrejött helynév-alakváltozatok azért érdekesek, mert valamiféle érzelmi viszonyt fogalmazznak meg. Voltaképpen a még nem elfeledett helynévcsőfűlők újabb, rövid formáit jelentik. Például *Kibánya*, *Kőbánya*, *Lóbánya* (Kőbánya), *Rákosborzasztó* (valamelyik Rákos- kezdetű település, ma Budapest része), *Dilisszántó* (Pilisszántó), *Lehánytfalu* (Leányfalu), *Dunaparaszti* (Dunaharaszti), *Jászkarafászajenő* (Jászkarajenő). Hogy ezek a torzított helynevek olykor mennyire bántóak, csúfolkodóak, jól jelzi, hogy például az utóbbit kikérte magának egyik neves írónk.³

A reklámcélből való névtorzítás ugyancsak a legújabb idők módszere. Kezdetben az eredeti hangzasmódot megtartva torzították a helyneveket, később sokszor már ezzel sem törődtek, mert a torzított nevek új paradigmát indítottak el. Például Budapest nevének hangzását még hűen követi a *Budafest*, a *Futapest*, a *Foodapest*, a *Bluesapest*, a *Tudapest*, de a *Futa-* önállóan is szereplő előtaggá (prefixum) vált, s így lett *Futafelhérvár*, *Futagyőr*, sőt *Futafalu*. Számos más névvel alkottak hasonló reklámértékű nevet. Például *Wesztergom* (Esztergom a western városa). A példa nemzetközi forrására utal: *IAMsterdam*.

4.4. A régi helyett új név adása szinte kizárólag hatalmi megfontolásoknak köszönhető. Az 1950-es években így lett Szilasbálszólásból *Mezőszilas*, Büdszentmihályból *Tiszavasvári*, Szolgaegyházából *Szabadegyháza*. A településegysétek újabb hullámának eredményeként pedig további összevont nevek keletkeztek: *Verőcsmaros* (Kismaros és Verőce), *Boglárlelle* (Balatonboglár és

² A dolgozatban található folklorisztikus nevek saját gyűjtéseim.

³ Podmaniczky Szilárd tiltakozott egy glosszában szülőhelye nevének humoros eltorzítása és nyilvánosság előtt való emlegetése miatt.

Balatonlelle). Ebben a tekintetben egészen külön jelenségnek számítanak a vasútállomásnevek. Az összevont települések régi neveiket elvesztve ilyen állomásneveket kaptak: *Siófok alsó* (Balatonszabadi) stb.

4.5. A nevek élettana számos esetben fölveti az érzelmi kérdést. Különösen erősen ragadható ez meg azokkal a helynevekkel kapcsolatban, amelyekbe belemagyaráznak valamilyen negatív konnotációjú, avagy egyszerűen csak rosszalló, szégyenérzetet keltő jelentést. A folyamatot a helynevek pejoratívizálódásának nevezhetjük. A következő falunevvel kapcsolatban vetődtek fel ilyen kifogások: *Pornóapáti, Bugyi, Ondód, Hugyag, Heréd, Bágyogszováti, Kishegyes*. Közismert viccek, szólások, csúfolók is kapcsolódnak némely névhez. A nyelvész természetesen tudja, hogy ezek mind belemagyarázások, ám ettől még a népetimológia működik, hat. Olyannyira, hogy egy emigráns egyszer hazája elhagyásának okaként jelölte meg szülőfaluja bántó nevét.⁴

4.6. A népetimológia magasabb szinten akár költészeté is válhat. A helynevekhez kapcsolt költői jelentéstudajdonítás már korai költészetünkben megjelenik. A gyermekköltészetben számos olyan alkotás van, amely helynevekhez kapcsolódik, helynevek „jelentésével” játszik. Közismert az a költői játék, amelynek során Csukás István, Kormos István és Tamkó Sirató Károly a Magyar helységnévtárat megverselték. A legújabb költészeti játék egy nyelvészhez, Pusztay Jánoshoz fűződik, aki a változatlan alakú magyar helynevekből írt egy egész kötetre való verset.

Szókészlete a magyar helységnévtár (Aggtelek, Szombathely, Velem), nyelvtana a helynevekben rejlő grammatika (*boldog* – ige, *láb-od* – személyjeles főnév, *nak* – rag, *tol-na* – feltételes módú igealak, *tol-d* – felszólító módú igealak, *ban-a* – rag + névelő kapcsolata). A magyar nyelv csodája, hogy a helyneveket egymás mellé téve nyelvtani sorokat is kaphatunk: „*egyek / egyed*”. Pusztay János természetesen a helyneveket végig kisbetűvel írja, nehogy megzavarjon bennünket a tulajdonnévi jelleg. Ahol szükséges, a neveket jelentésük szerint szétbontja, ezt azonban nem jelöli különírással: „*nemesnép / nemesvita*”. Az értelmező olvasónak kell rájönnie: *nemes nép / nemes vita*. Mesteri (ez is egy helynév!) összeolvasásokra van lehetőség: „*baj / bana / fiad – / füle / fáj*” (folyamatos olvasással: *bajban a fiad – füle fáj*). Vagy ez: „*kismacs / kám / bolhás*” (*kismacs-kám bolhás*).

Játékos nyelvi párhuzamokon, a nyelvi kifejezőeszközök rugalmasságán, átértelmezhetőségén alapulnak Pusztay János helynévversei. Kötete fölfogható nyelvi rejtvénynek is: vajon hogyan tagoljuk, hogyan olvassuk egybe a neveket, mit rejt el a költő, s ha már rájöttünk, következhet az értelmezés: mit sugall. Például ez a Vas megyei rimes sor: „*vasvár / sárvár / ikervár*”, vagy a „*csaknem*” kiazmus: „*szombathely / pór szombat*”.

A kis kötet a következő ciklusra oszlik: *magyarföld, történelem, egyek?, mesteri, fáj, kápolna, topo(po)rno, zagyva földrajz*. Bevezető versikéje cikluson kívüli, talán mindennek az essenciája, hiszen a mindennapi magyar bánat modern környezetben való elbeszélése. A címe: *hon-lap*. Maga a vers: „*nagybajom kisbér@ türje.hu*”.

A helynév-versek olykor szóhatárok beiktatásával, szétszabdalással alkotott egyszerű személynevek: *Pusztza Szabolcs, Békés Csaba, Török Bálint, Magyar Csanád, Kun Ágota, Hejő Csaba, Tisza Jenő* stb.

De elbeszélhető helynevekben a magyar történelem: „*istenmezeje / mohács / heves / harc / vasad / vág / lábatlan / sirok*”. A szűkebb és a tágabb szülőföld-szeretetét és ismeretét jól jelzi az első és legnagyobb ciklus: *magyarföld*. Mint tudjuk, Magyarföld Vas és Zala megye határán lévő kis település. Magam is sokszor megálltam a helységnévtáblánál, különösen a vonallal áthúzottnál. Sűrítve benne van az egész magyar költészet és mentalitás. De ebben a ciklusban is inkább uralkodik a (keserű) humor: „*udvari / bódé – / gyűrűs / galambok / lak / ják*”. A verseskönyben a Vas megyei

⁴ Egy nézői levélből.

települések versbe illesztése sokkal gyakoribb, mint másoké; ebből arra is következtethetünk, hogy a költő-nyelvész „alaphelynévkincsében” Vas megye, a szülőföldje áll központi helyen.

A helynévversetek egyike-másika gyermekversnek is felfogható, de szerző már a címbeli tagolásban (*to-popo-ez-is*) figyelmeztet, az egyik ciklus címében pedig egyértelműen utal rá, ezt inkább csak 18 éven felülieknek: *topo(po)rno*. (Persze dehogy pornó ez, inkább erotikus legyintés. Vagy mégsem?) Lássuk csak: „vica / ajka / bársonyos”, „bugyi / bana / sári”, „tököl / velem / tar / tata / bár / tolna”. Pusztay János helynévverseinek az egyedisége az, hogy semmit nem tesz hozzá a helynevekhez, megadott alakjukból építi fel a költeményt.

A költészetben benne van az ember játékosága, játékos próbálkozása, jelentéskeresése, amely a nyelvkeletkezés pillanatát idézi fel. A megadott szókészletből újraalkotott jelentések ezt a pillanatot ragadják meg, s ezzel rádöbbenik olvasójukat, rejtvényfejtőiket a játékos teremtés, a felfedezés örök emberi értékére és értelmére, egyúttal a helynevekben, a helynévkincsben rejlő ropant nyelvi energiára, értékre.

5. Konklúzió

A dolgozatban helynevek, településrészek és néhány esetben intézménynevek kapcsán vizsgáltam a helynevek élettanának (új helynevek születésének, a helynevek átalakulásának) néhány kérdését. A vizsgált jelenségek a következők voltak: 1. helynévcsoportok (több hely közös neve), 2. rövidüléssel névadás (névtorzítás), 3. alakváltozatok létrejötte (névtorzítás), 4. új névadás, 5. népetimológiás megfontolások (pl. pejoratívizáció), 6. nevek átköltése (toponímiaköltészet). Jelenkori (recens) anyag alapján megállapítható, hogy a területi összefogás nyomán folyamatosan keletkeznek helynévcsoportok, javában folyik a névtorzítás rövidítéses formákkal, alakváltozatok létrejöttével, közigazgatási és egyéni okok miatt új helynevek, helynévformák jönnek létre, megfigyelhető a helynevek pejoratívizációja (csúfolása), ellenpólusként azonban a helynevek alapanyagot kínálhatnak a költészetnek is (költői versenyek, egyéni költői lelemények).

HIVATKOZOTT SZÉPIRODALOM

Csörsz István 1983. *Sírig tartsd a pofád*. I–II. Második, bővített kiadás, Magvető Könyvkiadó, Budapest.
Pusztay János 2005. *topopoezis*. Savaria University Press, Szombathely

SZAKIRODALOM

- Balázs Géza 1993. A hajónévadás egyéni típusáról: a kenunevek. *Névtani Értéktűz* 15: 20–3.
- Balázs Géza 1997. Helynévrövidülések – antropológiai nézőpontból. In: Kiss Gábor–Zaicz Gábor (szerk.): *Szavak – nevek – szótárak. Írások Kiss Lajos 75. születésnapjára*. MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest, 29–35.
- Balázs Géza 2001. Barlangnévtan – barlangi helynevek. In: Balázs Géza–Lieber Tamás–Varga Ferenc (szerk.): *A jelek mélyvilága. Barlangi helynevek. Jakucs László 75. születésnapjára*. Magyar Szemiotikai Társaság, Budapest, 21–35.
- Balázs Géza 2006a. A nyelv a politika, a hatalom, az érdekek szolgálatában. In: Tóth Szergej (szerk.): *Hatalom – interdiszciplináris megközelítésben*. Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged, 129–50.
- Balázs Géza 2006b. Pusztay János: Beszakadt aranyhíd; Topopoezis. *Kortárs* 2006/3. (50/3.) 109–11.
- Balázs Géza–Takács Szilvia 2008. *Antropológiai nyelvészet*. Pauz–Westermann Kiadó, Celldömölk.
- Juhász Dezső 1988. *A magyar tájnévadás*. Akadémiai Kiadó, Budapest. (Nyelvtudományi Értekezések 126.)
- Kiss Lajos 1988. *Földrajzi nevek etimológiai szótára*. I–II. (FNESz.) Negyedik, bővített és javított kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Kósa László–Filep Antal 1975. *A magyar nép táji-történeti tagolódása*. Akadémiai Kiadó, Budapest. (Néprajzi tanulmányok.)

Novák László 1986. *A három város*. Gondolat, Budapest. (A magyar néprajz.)

Balázs Géza

SUMMARY

Balázs, Géza

Toponyms in an anthropological linguistic perspective

The paper investigates names of settlements, of parts of settlements, and in some cases names of institutions, exploring some aspects of the anatomy of place-names (i.e., the process of their coming into being and the changes they undergo). These aspects are as follows: (1) collective toponyms (common names for groups of places), (2) abbreviated place-names (name distortions), (3) form variants (name distortions), (4) giving new names, (5) folk-etymology (e.g., pejorativisation), and (6) coining variants for place-names (the poetry of toponymy). Recently collected data involve a growing number of new collective toponyms in the wake of regional cooperation; abbreviations and variants of existing place-names keep turning up, and new place-names and variants are generated for various administrative or individual reasons. Furthermore, there are examples of the pejorativisation of place-names (i.e., mockery), but toponyms also provide ground for poetry (poetic competitions or individual resourcefulness).